

Dr Ilija MITIĆ
Dubrovnik

Dubrovački brodovi u njemačkim lukama krajem XVIII i početkom XIX stoljeća

Uspon dubrovačkog pomorstva u drugoj polovini XVIII stoljeća omogućio je da se brodovi pod dubrovačkom zastavom pojave i u vodama sjeverne Evrope. Tome je pogodovala pomorsko-trgovačka konjunktura koja je nastala kao posljedica raznih ratnih sukoba evropskih država čime se vješto koristila neutralna dubrovačka trgovačka mornarica. Pomorska trgovina velikog broja dubrovačkih brodova nije se ograničila samo na klasično tlo dubrovačke trgovačke ekspanzije, na Mediteran, već je izbila na široko područje Atlantika u tri pravca; prema zemljama sjeverne Evrope, prema Americi i prema jugu u pravcu Maroka i Azorskih otoka.

Malo se zna o poslovnim vezama dubrovačkih trgovaca i pomoraca po Atlantskim lukama iako se pred ukinuće Republike češće nalaze brodovi pod dubrovačkom zastavom u lukama Francuske, Flandrije, Holandije i Engleske, a da i ne govorimo o putovanjima dubrovačkih brodova u Portugal, atlantske luke Španije, u Maroku, kao i u luke Amerike. O porastu obima dubrovačke pomorske trgovine svjedoči i činjenica da se posljednjih desetljeća XVIII i početkom XIX stoljeća javljaju namjere da se pored velikog broja dubrovačkih konzulata koji su kao gusta mreža zahvaćali čitav Mediteran i dio Atlantika do Lisabona, osnuju i novi konzulati u Tangeru, Antverpenu i Falmouthu. U Maroku Dubrovačka je Republika imala svog otpravnika poslova (od 1791. g.) u osobi G. Chioppe, koji je bio ujedno i konzul Venecije u Tangeru, dok je 1802. g. preuzeo zaštitu dubrovačkih interesa u toj luci tamošnji konzul Španije G. Salmon. Iako se 1782. g. ponudio Englez W. Knowles za dubrovačkog konzula u engleskoj luci Falmouth, Senat ga nije imenovao na taj položaj tako da Republika sve do svog pada nije imala konzula ili predstavnika u Engleskoj. U Antverpenu je živio krajem XVIII stoljeća Dubrovčanin P. Valentin baveći se trgovinom i ujedno pružajući pomoć i usluge svojim sugrađanima, dubrovačkim pomorcima i njihovim brodovima. U to doba u nijednoj sjeveroevropskoj luci Dubrovačka Republika nije imala svog konzula ili predstavnika koji bi bio od pomoći dubrovačkim brodovima i kapetanima, pa se radi toga spomenuti P. Valentin ponudio Senatu krajem 1771. g. za zaštitnika dubrovačkih interesa u luci Antwerpen kao i u susjednim lukama. Među arhivskim dokumentima nalazimo nešto podataka o rovcinim bio imenovan od Senata za dubrovačkog predstavnika (konzula, otpravnika poslova ili agenta) premda je on i dalje održavao veze i pomagao dubrovačke pomorce koji su stizali u razne luke Flandrije. Sve do ukinuća Dubrovačke Republike ne nalazimo konzula ili bilo kojeg službenog predstavnika Dubrovnika u lukama sjeverne Evrope iako su dubrovački brodovi zalazili u te luke sve do propasti Republike.

Premda je i u prvoj polovini XVIII stoljeća bilo sporadičnih, rijetkih putovanja dubrovačkih brodova uz sjeverno-evropsku obalu možemo utvrditi da dubrovački brodovi započinju tek u drugoj polovini XVIII stoljeća ploviti u većem broju za razne luke sjeverne Evrope. Početkom 1759. g. dubrovački kapetan I. Marras sa svojim brodom natovarenim uljem preuzima

putovanje iz Ankone za London. Njemu je dubrovački Senat predao pismo koje je on imao uručiti engleskom admiralitetu u London, a kojim se moli zaštita dubrovačke pomorske trgovine u engleskim vodama. Na zahtjev dubrovačkih pomoraca Senat je odobrio dubrovačkim brodovima krajem 1781. g. da mogu ploviti i prevoziti sumpor za Ostende i Antwerpen. Među arhivskim dokumentima nalazimo nešto podataka o trajanju plovidbe dubrovačkih brodova do raznih luka sjeverne Evrope. Brod dubrovačkog kapetana K. Fiskovića stigao je sredinom 1782. g. za 46 dana iz luke Ostende u Livorno, dok je kapetan Magud stigao iste godine iz Amsterdama u Livorno za 56 dana, a kapetan R. Čurlica iz Roterdama za 50 dana. Dubrovački kapetan S. Fisković putuje (1783. g.) svojim brodom u Brest, a kapetan A. Glabalo iste godine u Holandiju. Dubrovački konzul iz Cadixa P. Greppi javlja Senatu da je dubrovački kapetan P. Bratić izvršio (1782. g.) jedno putovanje za Ostende, a da su druga dva dubrovačka broda krenula za Amsterdam. Prema jednom izvještaju dubrovačkog konzula I. Vilavechia iz Barcelone, upućenom Senatu o dolasku i odlasku dubrovačkih brodova iz te luke, proizlazi da su 1781. g. tri dubrovačka broda krenula u luku Ostende s teretom vina i likera, dok je jedan dubrovački brod preuzeo teret za Amsterdam. Iz izvještaja G. Bagnasca dubrovačkog agenta u Genovi (početkom 1783. g.) vidimo da je dubrovački kapetan A. Glabalo stigao u tu luku iz Roterdama, kapetan M. Kabović iz Amsterdama, a kapetan P. Jerinić sa Kanarskim ostrva.

O plovidbi dubrovačkih brodova za njemačke luke nalazimo malo podataka među arhivskim dokumentima ali postoje dokazi da su i tamo zalazili dubrovački brodovi naročito krajem XVIII i početkom XIX stoljeća. Sredinom 1798. g. uputio je dubrovački Senat pismo svom agentu S. Ayali u Beč povodom nedoličnog ponašanja kapetana M. Kalafiori koji se u to vrijeme nalazio sa dubrovačkim brodom »La fedeltà« u Hamburgu. U pismu Senat navodi da Dubrovačka Republika nema u toj luci svog konzula ili agenta pa ga moli da putem veza i poznanstava koje ima, kao i putem nadležnih vlasti u Hamburgu, odredi jedno povjerljivo lice koje bi kao punomoćnik preuzelo od spomenutog dubrovačkog kapetana Kalafiori sve važne brodske dokumente (brodski patent, ferman, popis posade, uredbu o plovidbi i ostale spise). Određeni bi punomoćnik ujedno bio ovlašten da smijeni sa dužnosti ovog kapetana i da na njegovo mjesto postavi pisara istog broda N. Tepšić-a, koji je bio dužan da preuzme sve plovidbene obaveze sklopljene do tada od strane smijenjenog kapetana, te da o istima obavijesti najbržim putem vlasti u Dubrovniku. Pola godine kasnije, početkom 1799. g., nalazimo brod »La fedeltà« sa kapetanom M. Kalafiori u luci Glückstadt blizu Hamburga, što znači da nije bila provedena u život odluka dubrovačkih vlasti o smjeni kapetana. Vjerovatno je ovaj kapetan sa svojim brodom, predviđajući šta će se dogoditi, napustio Hamburg kako bi onemogućio odluku iz Dubrovnika. O boravku kapetana Kalafiori u Glückstadt obavijestio je dubrovački Senat neki grof D'Albani koji je, kako u pismu navodi, došao da pro-

vede zimu u ovoj luci. Za spomenutog dubrovačkog kapetana kaže da je nepošten čovjek, da slabo postupava sa svojim mornarima oduzimajući im plaću zbog čega su mnogi iz očajanja pobjegli sa broda, mnogi su zatražili zaštitu suda, a neki su došli i do njega da traže pomoć, pa je on videći učinjenu nepravdu pomogao tim ljudima smatrajući to kao svoju ljudsku dužnost. Za kapetana Kalafiori dalje u pismu iznosi da je želio prodati brod i istaći dansku zastavu ali je u tome bio spriječen od strane pisara N. Tepšić-a, G. Pulić-a i ostalih mornara — vjernih podanika Dubrovačke Republike. Da je želio prodati brod govori i činjenica da se mnogo zadužio na račun broda trošeći taj novac za igru i zabavu, za plaćanje mnogobrojnih parnica i sporova, govoreći pri tome da ga nije briga za domovinu, da se više neće vraćati u Dubrovnik i da će se ovdje oženiti. U pismu spomenuti D'Albani nadalje upozorava Senat da mora nešto poduzeti kako bi spasio ovaj brod a time i ugled koji uživa dubrovačka zastava među tamošnjim trgovcima. Predlaže da mu Senat, bez ikakvih obaveza, pošalje pismenu punomoć kako bi mogao poduzeti sve zakonske mjere ne samo da se brod vrati u domovinu već i da na njemu bude zatvoren i okovan kapetan Kalafiori. Ukoliko bi Senat pristao da mu pošalje traženu punomoć, prema navodima D'Albani-a, bilo bi potrebno da piše i grofu Büll-u, poslaniku Austrije u Hamburgu i grofu Ludolff-u ambasadoru Austrije u Kopenhagenu, kako bi mu isti pomogli i bili pri ruci u slučaju potrebe ne samo za spasavanje broda već i za zatvaranje ovog kapetana. Na kraju pisma iznosi da je već pisao dubrovačkom agentu Ayali u Beč da putem austrijskog poslanika u Hamburgu objavi u tamošnjem lokalnom listu da se ubuduće neće priznavati ni isplaćivati nikakvo zaduženje koje učini kapetan Kalafiori. Što je bilo kasnije sa ovim brodom i njegovim kapetanom, te članovima posade, nije nam poznato jer su pomanjkanje arhivskih dokumenata o ovom slučaju kao i nastale ratne prilike u Evropi i na moru zavile velom tajne ovaj nemili događaj iz dubrovačke pomorske prošlosti.

Sredinom 1799. g. nalazimo podatak da je dubrovački kapetan M. Dobrosravić pristao u Dubrovniku, na putu iz Trsta za Hamburg, radi obnove brodskih dokumenata za dalju plovidbu. U listopadu iste godine dubrovački je kapetan Gj. Petrović sklopio ugovor sa Gj. Moretti iz Dubrovnika prema kojem se Moretti obavezao da će služiti kao pilot na brodu spomenutog kapetana na putu za Hamburg i na povratku u Mediteran. U ugovoru je bilo predviđeno ukoliko se brod kapetana Petrović-a ne bi odmah vratio za Mediteran nego bi poduzeo putovanje za druge luke u kojima bi ponovo ukrcao teret za Hamburg, u tom slučaju Gj. Moretti nije bio obavezan da ostane na brodu već je mogao da se vrati u bilo koju luku Italije, Levanta ili Jadrana, prema prilici i vezi koja mu se pruži, na trošak kapetana Petrović-a. Ovaj se kapetan također obavezao da će plaćati 18 peča kolonaria mjesečno spomenutom Moretti-u za vrijeme njegovog služenja na brodu i to sve do povratka u jednu mediteransku luku, kako je ranije rečeno.

Iz pisma dubrovačkog konzula u Barceloni I. Vialavechia (od 30. I 1806. g.) saznajemo još i o nesreći dubrovačkog broda »St. Nicolò« kapetana Gj. Asić-a koji se potopio sa teretom likera kod otoka Ibizze (Balearsko otočje) u studenom 1805. g. na putu iz španske luke Tarragone za njemačku luku Emden. U pismu se navodi da su brod i teret potpuno izgubljeni, a da je čitava posada broda spašena zahvaljujući samo slučajnim i sretnim okolnostima. Dubrovački je konzul G. Arenga iz Gibraltara javio Senatu (13. II 1806. g.)

da je početkom iste godine sproveden od strane engleskih ratnih brodova u tu luku brod »Prudenza« dubrovačkog kapetana S. Lupi natovaren vinom i papirrom, na putu iz Tarragone za njemačku luku Tönningen. Iz izvještaja spomenutog konzula možemo utvrditi da je teret broda bio zaplijenjen od strane engleskih pomorskih vlasti dok je brod sa posadom bio pušten, a kapetanu broda isplaćen dio novca prema ugovoru za prevoz tereta i to samo za prevoz do luke Gibraltara.

Dubrovački su brodovi iz Španije i Portugala dovozili u razne luke sjeverne Evrope, pa tako i u njemačke luke, vino, ulje, suho voće, duhan i sumpor, iz Italije svilu i staklene proizvode, dok su iz engleskih i njemačkih luka izvozili vunu za izradu štofova. Iako među arhivskim dokumentima nalazimo veoma malo građe o dubrovačkoj pomorskoj trgovini sa njemačkim lukama navedene je podatke bilo vrijedno zabilježiti i utvrditi u koje su sve luke i dokle plovili dubrovački brodovi krajem XVIII i početkom XIX stoljeća.

Izvori i literatura

- 1) **Prepiska** 18. st., 85.3124, str. 95, 98, 110; **Isto**, sv. 162.3202, str 120; **Let. di Ponente**, sv. 133, str. 104; **Fed. et att.**, sv. 3, str. 210; **Isto**, sv. 10, str. 122; **Div. de foris**, sv. 224, str. 241; **Isto**, sv. 225, str. 148; **Isprave i akta**, 19 st., sv. 16.598, str. 39; **Isto**, sv. 22.613/22, str. 6 (Historijski arhiv u Dubrovniku).
- 2) **Ž. Muljačić**, Obnova dubrovačke plovidbe s Engleskom, čas. »Naše more«, br. 2, Dubrovnik 1959. g.
- 3) **J. Luetić**, Pomorac i diplomat J. Kaznačić s osvrtom na dubrovačko pomorstvo 18 i početkom 19 st., Pomorski muzej JAZU, knj. 1, Dubrovnik 1954. g.
- 4) **I. Mitić**, Gibraltara u povijesti dubrovačkih konzulata, čas. »Pomorstvo«, br. 12, Rijeka 1957. g.
- 5) **Isti**, Uloga Livorna u konzularnoj službi Dubrovačke Republike, god. »Pomorski zbornik«, br. 3., Zadar 1965. g.

Dvije pjesme

LOKRUM

Znao je odavna
izabirati ures:
alepski bor i čempres,
maginju, česvinu, mirtu,
trišlju, zeleniku, vrijes...
S pučine valovi ga ljube,
na vjetru oštri tvrde
od bijelog kamenja zube.
Stoljećima noćne straže
kao brodolomca
na mračnoj površini
uzalud ga traže.

DUBROVNIK

Tri bora
na vratima mora.
Tri agave
što se vitke prave.
Tri bijele stijene
u plavo zaljubljene.
Pučina,
divljina,
daljina
u snu ružmarina.
Tri tvrđave,
tri kupole,
tri fontane,
tri zvonika
i samo još
dječji cvrkut
dolje sa žala
iz borika.

Ivo KRILE, Zagreb